

Мултикултуралне библиотеке и развој интеркултуралних компетенција

Александра Ђурић Боснић
Центар за културу Војводине „Милош Црњански“, Нови Сад
sasabosnicdjuric@gmail.com
ORCID 0009-00058448-451X

Сажетак

Развој културалне комплексности представља процес који ће се, то је сада већ очигледно, још снажније интензивирати у будућности. У таквим околностима, мултикултуралност јесте неопходан, али не и довољан услов за успешно суочавање са оваквим изазовима. Усложњавање културалног мозаика захтеваће једну другачију врсту одговора кроз конституисање образаца којим заједница регулише плурализам идентитета у њој. Скуп ових образаца може се дефинисати и као интеркултурална компетенција, односно, способност управљања овом културалном комплексношћу у микро и макро контекстима. У том смислу, предмет овог рада је веза између мултикултуралности библиотека и нивоа интеркултуралних компетенција у друштву. Другим речима, покушаће да одговори на питање – у којој мери библиотеке могу да допринесу унапређењу интеркултуралних компетенција у окружењу. Основна претпоставка је да библиотеке могу имати изузетно значајну улогу у овом процесу. Међутим, да би оствариле ову мисију, морају бити иновативни културни центри – простори дијалога, разумевања и инклузије; неопходан је, такође, континуирани рад на развоју и унапређењу интеркултуралних компетенција самих библиотекара, као и активна сарадња с локалним окружењем – политичким структурама, образовним и другим институцијама културе, медијима и цивилним организацијама и грађанима. Експлицитна друштвена релевантност ове теме огледа се у потреби да се концепција функционисања библиотека усклади с променама у начину конституисања и манифестовања индивидуалних и колективних идентитета.

Кључне речи: социјална комплексност, мултикултурализам, библиотеке, интеркултуралне компетенције

Увод

Мултикултуралност је, данас, несумњива чињеница савременог света. Та несумњивост је, пре свега, емпиријска: од 195 међународно признатих држава, монокултуралним може се сматрати свега десетак (5%) и то мањих, будући да у њима живи свега 0,5% светског становништва. Податак да се, у овом тренутку, у свету користи више од 6500 различитих језика убедљиво говори о изузетној етничкој и културној комплексности. У другој половини 20. века дошло је до својеврсне експлозије колективних идентитета. Томе су допринели, са једне стране, политички процеси деколонизације и опште демократизације, који су охрабрили и многе „мале“, до тада потиснуте, културе да коначно постану видљиве и, с друге стране, промене у правно-нормативној сфери, које су уследиле усвајањем докумената, као што су Универзална декларација о људским правима Уједињених нација или Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода.

Тиме је мултикултуралност, „као политика признања, према којој је идентитет појединца дубоко обликован признавањем или непризнавањем од стране друштва, (која) подразумева јавно и институционално признање различитих културних идентитета као равноправних“¹,

¹ Charles Taylor, "Multiculturalism and The Politics of Recognition", In *Multiculturalism: Examining the Politics of Recognition*, edit. Amy Gutmann (Princeton: Princeton University Press, 1994), 25.

задобила и своју легитимну и своју легалну димензију. То значи да у демократском друштву већинска нација, која увек може лако да заштити сопствену културу, има правну и моралну обавезу да штити културе мањинских нација².

При томе, требало би имати у виду, како примећује канадски политички филозоф Вил Кимлика, двоструку природу мултикултурализма: „Држава је, дакле, мултикултурална ако њени чланови или припадају различитим нацијама (мултинационална држава) или су имигрирали из различитих нација (полиетничка држава) и ако ова чињеница представља важан аспект личног и политичког живота“.³ Мада је развој културне комплексности присутан и у првом типу, мултинационалним државама⁴, најважнија промена везана је за мултикултурализам као резултат миграција.

Почетак 21. века донео је растући талас миграција генерисан, пре свега, ратним сукобима (Блиски и Средњи исток), али и хроничном економском неједнакошћу, која мотивише милионе људи да своју будућност потраже изван сопствених, матичних држава. Иако је приметан покушај да се обуздају различитим административним и војно-полицијским мерама, процењује се да у овом тренутку у свету има, према подацима Уједињених нација, 304 милиона миграната (људи који не живе у земљи у којој су рођени), односно, 3,7% укупне светске популације.⁵ Мигрантске трасе као крајњи циљ обично подразумевају економски најразвијеније државе, међутим, изванредан број миграната одлучује се и за мање развијене земље (укључујући и Србију), што резултира својеврсним емигрантско-имигрантским феноменом. Међутим, не би требало занемарити ни миграције које се одвијају из богатијих у сиромашнија друштва. Ове, малобројније од претходних, везане су за људе који се најчешће баве тзв. *on-line* пословима и који бирају средине у којима су трошкови живота много нижи.

Без обзира на различите мотиве миграција, резултат је исти – значајно повећане социо-културалне комплексности, као „јединства неког мноштва“⁶. Ова чињеница, уз већ познати ефекат глобалне комуникацијске експлозије, отвара низ питања везаних за функционисање друштва у новим околностима. „Први пут у историји“, закључио је својевремено Семјуел Хантингтон, „глобална политика је мултиполарна и мултицивилизацијска; модернизација је одвојена од позападњачења и не производи ни универзалну цивилизацију у било ком значењском смислу, ни позападњачења незападних друштва“.⁷

Другим речима, уместо једне културе која у потпуности доминира светом, како су то предвиђале популарне апокалиптичне теорије завере, данас постоји мозаик од мноштва различитих култура које непрестано мењају своје међусобне односе. Комуникација с припадницима различитих култура увек је и комуникација с различитим сликама света. При томе, не ради се увек само о странцима, о оним Другима као носиоцима различитих култура – постоје и бројне супкултурне групе у оквиру истог друштва које, охрабрене овим процесима, такође захтевају сопствену видљивост, разумевање и признавање.

Све то заједно недвосмислено указује да се, када је реч о развоју културалне комплексности, ради о процесу дугог трајања, који ће се још интензивније наставити у будућности. У таквим околностима, мултикултуралност јесте неопходан, али не и довољан услов за успешно

² Иако постоји изванредан степен интелектуалне нејасноће у вези са одређењем појма нације, минимална дефиниција обухвата би „свако довољно велико тело чији се чланови сматрају члановима нације“. – Erik Hobsbawm, *Nacije i nacionalizam od 1780.* (Beograd: Filip Višnjić, 1996), 15. Другим речима, то значи да не постоји јединствени критеријум за дефинисање нечије националне припадности – некада је то језик, етничко порекло, територија или комбинација неких од фактора. Међутим, увек се ради о принципу самоодређења које се базира на рефлексивном присвајању неких културних традиција.

³ Vil Kimlika, *Multikulturalizam: multikulturalno građanstvo* (Podgorica: CID, 2004), 15.

⁴ У Руској Федерацији је, у последње три деценије, број (само)идентификованих етничких заједница са 120 порастао на 160.

⁵ *International migrations*, preuzeto 22. 2. 2026, <https://www.un.org/en/global-issues/migration>.

⁶ Niklas Luhmann, *Društvo društva* (Zagreb: Naklada Breza, 2011), 120.

⁷ Семјуел Хантингтон, *Сукоб цивилизација* (Подгорица: ЦИД, 1998), 20.

суочавање с оваквим изазовима. Усложњавање културалног мозаика захтеваће једну другачију врсту индивидуалних и социјалних одговора и то не само на нивоу симплификованог друштвеног рефлекса, већ и кроз конституисање образаца путем којих једна заједница регулише плурализам различитих идентитета у њој.

Скуп ових образаца може се дефинисати и као интеркултурална компетенција, односно, „способност управљања овом културалном комплексношћу у микро и макро контекстима“.⁸ У том смислу, појам интеркултуралне компетенције супсумира различите вештине: способност критичког и аналитичког разумевања сопствене и туђе културе, способност адекватне интерпретације културних различитости, флексибилност и прилагодљивост у прихватању другачијег виђења стварности, емпатију и сл. Стицање интеркултурних компетенција, дакле, није питање избора, већ постаје императив за успешну оријентацију у савременом свету.⁹

Због тога је основно питање – на који начин државне и друштвене институције могу да буду функционално и оперативно укључене у стварање услова за освајање интеркултуралне компетентности. Односно, у којој мери институције образовног система, медији, као и културне установе могу бити инструменти којима ће се креирати и промовисати „симболички капитал културне разлике“¹⁰?

У том смислу, предмет овог рада је веза између мултикултуралности библиотека и подизања нивоа интеркултуралних компетенција у друштву. Другим речима, покушаће да одговори на питање – у којој мери библиотеке могу да допринесу унапређењу интеркултуралних компетенција, имајући у виду изразити развој „културе као организације разноликости“.¹¹

Основна претпоставка је да библиотеке могу имати изузетно значајну улогу у процесу медијације између различитих култура, језика и идентитета, односно, у унапређивању развоја интеркултуралних компетенција у једном друштву. Међутим, да би оствариле ову мисију, оне морају бити не само институције које воде бригу о литерарном наслеђу, већ и иновативни културни центри – простори дијалога, разумевања и инклузије; неопходан је, такође, континуирани рад на развоју и унапређењу интеркултуралних компетенција самих библиотекара, као и активна сарадња с локалним окружењем – политичким структурама, образовним институцијама, медијима, другим институцијама културе и цивилним организацијама и грађанима.

Циљ овог рада је да на нивоу научне дескрипције анализира однос библиотека као чврсто дефинисаних оперативних подсистема и друштвеног окружења. Експлицитна друштвена релевантност ове теме огледа се, пре свега, у потреби да се концепција функционисања библиотека усклади с променама које се одвијају у друштвеном и културном окружењу, променама у начину конституисања и манифестовања индивидуалних и колективних идентитета. У савременим, отвореним, друштвима ови идентитети се конституишу на основу неспутане социјалне комуникације, а културне институције више имају функцију стабилизатора ових процеса, а не њиховог генератора. Библиотеке тако добијају и улогу која подразумева својеврсну артикулацију ових културно-идентитетских односа.

⁸ Mirjana Benjak i Vesna Požgaj-Hadžić, *Bez predrasuda i stereotipa: Interkulturalna komunikacijska kompetencija u društvenom i političkom kontekstu* (Rijeka: Izdavački centar Rijeka, 2005), 86.

⁹ Детаљније у: Darla K. Deardorff, "Identification and Assessment of Intercultural Competence as a Student Outcome of Internationalization", *Journal of Studies in International Education* (Fall 2006), preuzeto 2. 3. 2026, <https://www.mccc.edu/~lyncha/documents/Deardorff-identificationandassessmentofinterculturalcompetenceasanoutcomeofinternationalizat.pdf>.

¹⁰ Hans Belting, „Savremena umetnost kao globalna umetnost“, у *Slike/Singularno/Globalno*, prir. Jovan Čekić i Maja Stanković (Beograd: Centar za medije i komunikaciju, 2013), 201.

¹¹ Frenk Lečner i Džon Boli, *Kultura sveta* (Beograd: Clio, 2006), 79.

Библиотеке као простори отвореног дијалога различитих култура

Библиотеке се, дакле, суочавају са бројним изазовима који произилазе из комуникацијских, технолошких и социјалних промена и који нужно воде до потребе да се преиспитају досадашњи, традиционални концепти функционисања. То се не односи само на промене у структури библиотечких фондова већ и на другачије промишљање улоге библиотеке у друштвеном и културном окружењу. Појмови као што су културална комплексност, мултикултурализам, интеркултуралност или политике идентитета, постали су неизбежни и када је реч о стратешким, концептуалним размишљањима везаним за њихов рад.

Због тога би требало подсетити да су Међународна федерација библиотекарских удружења (IFLA) и UNESCO усвојили *Декларацију за мултикултуралне библиотеке*¹² (у даљем тексту *Декларација*) у којој се, полазећи од става да различитост култура и мултикултурализам подразумевају хармоничне односе различитих култура, како у локалном, тако и у глобалном контексту, дефинишу смернице за мултикултуралне библиотеке: „Различитост култура и језика је наше заједничко наслеђе које би требало да се прихвати, чува и поштује. Оно је извор размене, иновације, креативности и основа за миран заједнички живот свих народа. Поштовање различитости култура, толеранције, дијалога и разумевања представља најбољу гаранцију слободе и сигурности сваке индивидуе. Библиотеке свих форми требало би да рефлектују различитост култура и језика на свим интернационалним, националним и локалним нивоима, као и да их потпомажу и унапређују, а све у циљу остваривања дијалога култура и активног грађанског права. С обзиром на чињеницу да библиотеке опслужују кориснике различитих интересовања и из различитих заједница, оне раде и као центри културе, учења и као информативни центри. Тематизовањем различитости култура и језика мотивишу се библиотеке да поставе основне принципе своје делатности на основу којих се остварују основне слободе и приступ информацијама и знањима за све, уз пуно поштовање њиховог културног идентитета“.¹³

Доследна интерпретација *Декларације* у смислу мултикултуралне библиотекарске праксе подразумевала би, пре свега, развијање грађе која одражава различитост култура одређене заједнице, укључујући и обезбеђивање средстава у циљу очувања културног наслеђа. Подразумева се да би требало и да обезбеде приступ свим материјалима на свим језицима који се користе у локалној заједници, а посебна пажња би требало да се посвети унапређењу активности које се односе на дијалог различитих култура.

Непосредни задаци библиотека у мултикултуралним друштвима, дефинисани *Декларацијом*, обухватали би:

- Унапређивање самосвести о позитивним вредностима различитости култура и подршка дијалогу између култура;
- Унапређивање различитости језика и поштовање матерњег језика;
- Олакшавање хармоничног заједничког живљења различитих језика, као и учења већег броја језика у што ранијем периоду детињства;
- Заштиту наслеђа језика и културе и унапређивање осмишљавања и ширења информација на свим релевантним језицима;
- Подршка очувању усмене традиције и нематеријалног културног наслеђа;
- Подршка учлањењу појединачним представницима и групама различитог културног порекла;
- Унапређивање информатичке способности и усвајање нове информатичко-комуникационе технологије;

¹² IFLA је усвојила Декларацију у августу 2006. године, а Интернационални савет UNESCO-а ју је потврдио априла 2008.

¹³ IFLA/UNESCO, *Multicultural Library Manifesto*, preuzeto 27. 2. 2026, <https://www.ifla.org/ifla-unesco-multicultural-library-manifesto/>.

- Унапређење различитости језика у кибернетичким оквирима;
- Унапређење општег приступа у кибернетичким оквирима;
- Подршка размени знања и правих примера у односу на културни плурализам¹⁴.

Цитирање смерница поменутих у *Декларацији* није само подсећање на чињеницу да српско библиотекарство сарађује са IFLA већ 85 година¹⁵ већ и упућивање на потребу континуиране глобалне размене искуства локалних библиотекарских пракси. Суочавање са заједничким изазовима чине размену искустава вредном у развоју стандарда, смерница и других референтних тачака, уз истовремено препознавање и разумевање различитости¹⁶.

У времену динамичног раста културне хетерогености и комплексности, управо оваква размена искустава на глобалном нивоу може да допринесе јаснијем сагледавању улога које библиотеке могу имати у изградњи толерантног и инклузивног друштва. То подразумева квалитативну транзицију од институције која само „чува памћење“ до динамичних центара друштвене интеракције у којима се подстиче интеркултурални дијалог, утемељен на принципима отворености и једнаком приступу информацијама. У том смислу мултикултурализам, као коегзистирање култура, представља основу за развијање интеркултурализма и интеркултуралних компетенција у једном друштву.

Библиотеке, као институције отворене свима, постају простори за организовање јавних дебата, радионица, културних програма који подстичу дијалог. У комплексним друштвима, процес интерпретације социјалне реалности често може да склизне у партикуларизме различитих врста. Како друштво постаје сложеније, тако постаје и све већи ризик да одређене партикуларне интерпретације претендују да постану доминантне, чиме се спречава природни ток социо-културне комуникације и, самим тим, блокира друштвена енергија. Управо због тога, неутралност, институционална стабилност и професионални стандарди чине библиотеке кључним амбијентом за сусрете различитих културних идентитета.

Унапређење интеркултуралних компетенција библиотекара

У Србији је, према подацима Републичког завода за статистику, 2024. године било регистровано 2092 библиотеке (обухваћене су све врсте библиотека – националне, високошколске, школске, специјалне и јавне) и 1.598.773 читалаца.¹⁷ Ради се, несумњиво, о веома респектабилној мрежи, функционалном апарату који има много озбиљнији утицај на друштвено окружење него што то на први поглед можда изгледа. Ипак, у том функционалном склопу најважнија улога припада библиотекарама, стручном особљу које операционализује и персонализује сваку библиотеку.

Како би успешно одговорили на изазове времена и библиотекари морају развити интеркултуралне компетенције – скуп знања, вештина и ставова који омогућавају ефикасно и емпатично деловање у мултикултуралном окружењу. Интеркултуралне компетенције подразумевају и способност разумевања, поштовања и ефикасне комуникације с особама из различитих културних амбијената.¹⁸ У библиотекарском контексту, ове компетенције постају кључни услови за пружање квалитетних услуга свим корисницима.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Детаљније у: Гордана Стокић Симончић и Бранка Драгосавац. „Друштво југословенских библиотекара и међународна федерација библиотекарских удружења и институција – IFLA: 1931–1940“, у *Библиотеке и идентитет* 2 (Панчево: Градска библиотека, 2019): 145–156.

¹⁶ *IFLA Strategy 2024–2029*, преузето 2. 3. 2026, <https://repository.ifla.org/rest/api/core/bitstreams/c4471267-0bbe-4499-9ee1-293be9420bbd/content>.

¹⁷ *Култура*, 2024. Београд: Републички завод за статистику, 2025, преузето 3. 3. 2026, <https://publikacije.stat.gov.rs/G2025/Pdf/G20256004.pdf>.

¹⁸ Patricia Montiel Overall, “Cultural Competence: A Conceptual Framework for Library and Information Science Professionals”, *The Library Quarterly* 79(2) (2009), преузето 4. 3. 2026, https://www.researchgate.net/publication/265497877_Cultural_Competence_A_Conceptual_Framework_for_Library_and_Information_Science_Professionals.

У односу на моделе интеркултуралне компетенције, Дарла Деардорф предлаже концептуални оквир који обухвата следеће димензије:

- „ставове – отвореност, поштовање и радозналост према другим и различитим културама;
- знање – разумевање културних разлика, стереотипа и друштвеног контекста;
- вештине – способност интеркултуралне комуникације, емпатије и прилагођавање различитим корисницима“.¹⁹

Библиотекари би ове компетенције развијали кроз формалну едукацију – семинаре о интеркултуралној комуникацији и специјалистичке курсеве; неформално учење – рад с корисницима различитих културних профила; и институционалну подршку – креирање стратешких планова библиотека који подразумевају афирмацију разноликости и инклузивне политике.

Нема сумње да се иза ове минималне евиденције очекивања с којим се суочава библиотекарска професија крије потреба за континуираним учењем и усавршавањем, како би се одговорило на стално растуће изазове. Ради се о реалној потреби да библиотеке, као институције, и библиотекари, као персонализација тих институција, креирају довољно флексибилан систем који би адекватно реаговао на промене у друштвеном окружењу.

Присутни су свакако и бројни проблеми који отежавају процес унапређивања интеркултуралних компетенција библиотекара. Најчешће су то језичке баријере, односно ограничена способност да се комуницира на различитим језицима који се говоре у непосредном окружењу, али и недовољна сарадња с организацијама мањина. Присутан је и проблем недостатка ресурса – финансијска ограничења која отежавају реализацију програма обуке, немогућност запошљавања двојезичног особља или значајније набавке мултикултуралних збирки. Можда најозбиљнију препреку, ипак, представљају стереотипи и предрасуде да су библиотеке институције које репрезентују већинску културу и да нема потребе да се уопште излази изван тог оквира, што као главну консеквенцу има искључивање и маргинализацију не-већинских културних и, уопште, друштвених групација.

Насупрот овим препрекама, инсистирањем на интеркултуралним компетенцијама обезбеђује се концептуални оквир за оријентисање и практично деловање у односу на оно што је Јирген Хабермас својевремено назвао „новом комплексношћу“²⁰ – у односу на чињеницу да се наше свакодневно искуство перципира као резултат слободе избора у готово свим животним аспектима (етнички, естетски, религиозни, етички, сексуални, политички и други идентитети), што доводи до експанзије различитости, а сваки систем који не реагује на овакве промене сопственог окружења ризикује да постане дисфункционалан и сувишан.

Комуникација библиотека с друштвеним окружењем

Интеркултуралне компетенције библиотекара кључне су за модерну библиотекарску праксу. Њихово развијање захтева комбинацију формалне обуке, рефлексивне праксе и одговарајуће институционалне подршке локалне самоуправе. На тај начин библиотеке могу постати инклузивни простори који подржавају друштвену кохезију у све хетерогенијим срединама. Својеврсна, како то дефинише Реј Олденбург, „трећа места“ – амбијенти између приватног и професионалног, у којима се кроз различите догађаје одговара на специфичне културне потребе заједнице.²¹

¹⁹ Deardorff, "Identification and Assessment of Intercultural Competence as a Student Outcome of Internationalization".

²⁰ Jürgen Habermas, *Die Neue Unübersichtlichkeit* (Frankfurt: Suhrkamp Verlag, 1985), преузето 5. 3. 2026, <https://www.suhrkamp.de/buch/juergen-habermas-die-neue-unuebersichtlichkeit-t-9783518113219>.

²¹ Ray Oldenburg, *The Great Good Place* (New York: Marlowe & Company, 1999), преузето 6. 3. 2026, https://raggeduniversity.co.uk/wp-content/uploads/2025/01/1_x_ThegreatgoodplaceRayOldenburg2nded.-NewYork-compressed.pdf.

Ипак, додатни услов за реализацију ове мисије јесте активна комуникација с друштвеним окружењем. Библиотеке као дефинисани оперативни подсистеми морају да буду у непрестаној активној интеракцији са сопственом околином. Ово није питање избора, већ услов очувања смисаоног функционисања. Наиме, уколико се околина непрестано мења у смеру повећавања комплексности, сваки подсистем (укључујући, дакле, и библиотеке) мора на овај изазов да одговори повећањем сопствене комплексности.²² У противном, подсистеми постају дисфункционални и превазиђени.

Операција балансирања нивоа комплексности између подсистема и околине реализује се – комуникацијом. При томе, Никлас Луман комуникацију види као „синтезу три селекције, као јединство информације, саопштавања и разумевања“.²³ У процесу комуницирања, дакле, селектују се одређене информације, начин како се оне саопштавају, а прималац бира начин разумевања те информације. Операције ових селекција одвијају се у одређеном систему значења, односно, у културалном пољу. И због тога је у друштвима с више култура неопходно креирати интеркултуралну димензију. Јер, комуникација ће се сматрати успешно реализованом само уколико је разумевање информације потврђено, а за то је неопходна позитивна реакција прималца, што имплицира континуирану двосмерну везу између институције и околине.

У том смислу, комуникација модерних библиотека с друштвеном околином морала би да обухвати и интерне и екстерне стратегије: интерну комуникацију с корисницима и екстерне канале с потенцијалним корисницима и публиком. Интеркултурална сензибилност имплицира, приликом селекције садржаја, прилагођавање језицима, културолошким нормама и друштвеним вредностима циљних група. То подразумева вишејезичне материјале, визуелне садржаје који рефлектују дух заједнице и поштовање специфичних карактеристика одређених група (поштовање верских календара приликом планирања догађаја, на пример).

Приликом селекције начина саопштавања информација такође би требало узети у обзир посебности циљних група. Уз коришћење уобичајених канала – штампе, радија, телевизије, web-страница, WhatsApp и Viber група, укључити и друштвене мреже јер оне омогућавају двосмерну комуникацију. Алати комуницирања могу бити и програми и догађаји, трибине, промоције, радионице и сл. Такви програми такође омогућавају размену информација и искустава.

Трећи елемент комуникацијског склопа – разумевање информације, којим се закључује чин комуникације, проверава се путем аутентичне интерпретације оних друштвених група којима је информација и намењена. Тиме се добија слика у којој мери је комуникација утицала на околину и у којој мери ће то променити саму институцију. Циркуларан однос између информације и интерпретације, односно, разумевања је, дакле, кључан за успешну комуникацију. У том односу, фокус би требало да буде на различитим типовима евалуације – анкетама, фокус групама, интервјуима, анализама коментара на друштвеним мрежама и сл. Укључивање корисника у саветодавна тела библиотека такође може допринети добијању корисних повратних информација. Сви ови механизми доприносе јаснијем сагледавању позиције библиотеке у конкретној средини, али и доприносе да се прецизније идентификују суштински елементи потребни за креирање интеркултуралних компетенција.

Закључак

Крај 20. и почетак 21. века прожети су изразитим идентитетским експанзијама. Глобална хоризонтална покретљивост (миграције свих врста), сателитски медији, интернет и друштвене мреже утицали су на пораст културалне комплексности у готово свим друштвима. Мултикултуралност друштва постала је емпиријска чињеница, а ово мноштво различитих култура (и то

²² Niklas Luman, *Dруштвени системи* (Sremski Karlovci: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, 2001), 271.

²³ Ibid, 215.

не само оних базираних на различитим етницитетима) истовремено је значило и ослобађање различитих слика света. То истовремено значи и суочавање с бројним друштвеним групама које нису спремне да буду објекти неке унапред пројектоване идеје шта је њихов идентитет, већ траже да њихово самоодређење буде друштвено препознато и признато.

У тако сложеним условима, мултикултурализам се не може решавати окамењивањем друштвених односа, другим речима, гетокултурализмом, који практично и нема било какве интегративне капацитете. Напротив, једини продуктиван начин суочавања са овако сложеним културним мозаицима јесте развијање интеркултуралних компетенција – способности критичког и аналитичког разумевања сопствене и туђе културе, способности адекватне интерпретације културних различитости, флексибилности и прилагодљивости у прихватању другачијег виђења стварности, емпатије и слично. Вештина управљања културном комплексношћу на макро и микро нивоима показаће се кључном у функционисању савременог света.

Овај захтев времена поставља и питање – на који начин институције културе, у овом случају библиотеке, могу да дају допринос у подизању нивоа интеркултуралних компетенција у друштву. У одговору на то питање, прва претпоставка била је да улога библиотека у том процесу може да буде веома значајна. Предуслови за то су – јачање њиховог мултикултуралног карактера у складу с IFLA/UNESCO *Декларацијом за мултикултуралне библиотеке*, али и концептуалним променама које би већи акценат стављале на креирање библиотека као модерних, интерактивних културних центара. Осим тога, наглашен је и значај унапређења интеркултуралних компетенција код библиотекара – људи који персонификују и практично операционализују библиотекарску праксу. Коначно, трећи предуслов је непрестана, двосмерна комуникација са окружењем како би се обезбедио неопходан утицај на друштвено окружење.

На тај начин библиотеке могу своју изворну мисију да усагласе и ускладе са потребама проистеклим из све бржих друштвених промена. Да би утицале на степен интеркултуралних компетенција у окружењу, оне и саме морају да практикују интеркултуралну комуникацију. Тиме ће истовремено ојачати сопствену друштвену релевантност и постати један од кључних простора за артикулацију различитих социо-културних енергија.

Литература извори:

1. Belting, Hans. „Savremena umetnost kao globalna umetnost“. U *Slike/Singularno/Globalno*, prir. Jovan Čekić i Maja Stanković, 195–229. Beograd: Centar za medije i komunikaciju, 2013.
2. Benjak, Mirjana i Vesna Požgaj-Hadži. *Bez predrasuda istereotipa: Interkulturalna komunikacijska kompetencija u društvenom i političkom kontekstu*. Rijeka: Izdavački centar Rijeka, 2005.
3. Deardorff, Darla K. “Identification and Assessment of Intercultural Competence as a Student Outcome of Internationalization”. *Journal of Studies in International Education* (Fall 2006). Preuzeto 2. 3. 2026. <https://www.mccc.edu/~lyncha/documents/Deardorff-identificationandassessmentofinterculturalcompetenceasanoutcomeofInternationalizat.pdf>
4. Habermas, Jürgen. *Die Neue Unübersichtlichkeit*. Frankfurt: Suhrkamp Verlag, 1985. Preuzeto 5. 3. 2026. <https://www.suhrkamp.de/buch/juergen-habermas-die-neue-unuebersichtlichkeit-t-9783518113219>.
5. Hantington, Semjuel. *Sukob civilizacija*. Podgorica: CID, 1998.
6. Hobsbaum, Erik. *Nacije i nacionalizam od 1780*. Beograd: Filip Višnjić, 1996.
7. IFLA *Strategy 2024–2029*. Preuzeto 2. 3. 2026. <https://repository.ifla.org/rest/api/core/bitstreams/c4471267-0bbe-4499-9ee1-293be9420bbd/content>.
8. IFLA/UNESCO. *Multicultural Library Manifesto*. Preuzeto 27. 2. 2026. <https://www.ifla.org/ifla-unesco-multicultural-library-manifesto/>.
9. *International migrations*. Preuzeto 22. 2. 2026. <https://www.un.org/en/global-issues/migration>.
10. Kimlika, Vil. *Multikulturalizam: multikulturalno građanstvo*. Podgorica: CID, 2004.

11. *Kultura, 2024*. Beograd: Republički zavod za statistiku, 2025. Preuzeto 3. 3. 2026. <https://publikacije.stat.gov.rs/G2025/Pdf/G20256004.pdf>.
12. Lečner, Frenk, Boli, Džon. *Kultura sveta*. Beograd: Clio, 2006.
13. Luhmann, Niklas. *Društvo društva*. Zagreb: Naklada Breza, 2011.
14. Luman, Niklas. *Društveni sistemi*. Sremski Karlovci: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, 2001.
15. Montiel Overall, Patricia. "Cultural Competence: A Conceptual Framework for Library and Information Science Professionals". *The Library Quarterly* 79(2) (2009). Preuzeto 4. 3. 2026. https://www.researchgate.net/publication/265497877_Cultural_Competence_A_Conceptual_Framework_for_Library_and_Information_Science_Professionals.
16. Oldenburg, Ray. *The Great Good Place*. New York: Marlowe & Company, 1999. Preuzeto 6. 3. 2026. https://raggeduniversity.co.uk/wp-content/uploads/2025/01/1_x_ThegreatgoodplaceRayOldenburg2nded.-NewYork-compressed.pdf.
17. Stokić Simončić, Gordana i Branka Dragosavac. „Društvo jugoslovenskih bibliotekara i međunarodna federacija bibliotekarskih udruženja i institucija – IFLA: 1931–1940“. U *Biblioteke i identitet 2*, 145–156. Pančevo: Gradska biblioteka, 2019).
18. Taylor, Charles. "Multiculturalism and The Politics of Recognition". In *Multiculturalism: Examining the Politics of Recognition*, ed. Amy Gutmann, 25–73. Princeton: Princeton University Press, 1994.

Multicultural Libraries and the Development of Intercultural Competences

Summary

It is already obvious that the development of cultural complexity represents a process that will intensify in the future. In such circumstances, multiculturalism is a necessary but not a sufficient condition for successfully facing such challenges. The complexity of the cultural mosaic will require a different kind of response, through the constitution of patterns by which the community regulates the pluralism of identities within it. A set of these patterns can also be defined as intercultural competence, that is, the ability to manage this cultural complexity in micro and macro contexts. In this sense, the subject of this paper is the connection between the multiculturalism of libraries and the level of intercultural competencies in society. In other words, we will try to answer the question - to what extent libraries can contribute to the improvement of intercultural competences in the environment. Our basic assumption is that libraries can play an extremely important role in this process. However, to achieve this mission, libraries must be innovative cultural centers - spaces of dialogue, understanding and inclusion; continuous work on the development and improvement of intercultural competences of librarians themselves is also necessary, as well as active cooperation with the local environment - political structures, educational institutions, media, other cultural institutions and civil organizations and citizens. The explicit social relevance of this topic is reflected in the need to align the concept of library functioning with changes in the way individual and collective identities are constituted and manifested.

Keywords: social complexity, multiculturalism, libraries, intercultural competences

Примљено: 16. фебруара 2026.
Исправке рукописа: 19. априла 2026.
Прихваћено за објављивање: 23. априла 2026.